

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده حقوق، گروه حقوق عمومی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: حقوق عمومی

عنوان:

اصل حاکمیت قانون و تاثیر آن بر قوای سه گانه با تاکید بر قوه قضائیه

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر مهدی مختاری

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر حسن ناعمه

پژوهشگر:

ابوالقاسم شم آبادی

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم به:

روان پاک پدرم،

همو که از او چگونه باید زیست را آموختم

سپاسگزاری

در نگارش این پژوهش از اثرات و اندیشه‌های استاد بزرگوار جناب آقای دکتر احمد مرکز مالمیری بهره فراوان برده و خود را مرهون زحمات ایشان می دانم.

همچنین از راهنمایی‌ها و پیشنهادات اساتید راهنما و مشاور، جناب دکتر مهدی مختاری که نه همچون استاد بلکه همچون برادری مشفق و دکتر حسن ناعمه که وقت زیادی را صمیمانه صرف این حقیر نمودند، بی نهایت سپاسگزارم.

در این جا شایسته است که از نظرات و گوشزدهای اساتید مهربانی، دکتر حسین رحمت‌اللهی، دکتر محمدجواد رضایی‌زاده، دکتر احمد اسدیان و دکتر محمد جعفر جلالی کمال تشکر و قدردانی را نمایم.

در پایان از همه‌ی دوستان از جمله جواد و خسرو علیکردی، امیر حسین مشکانی، رضا کرامتی، انور یداللهی، صادق علیخانی، حسن غفوری‌فرد، حسین آخوندی کمال تشکر را دارم .

ابوالقاسم شم‌آبادی - تیرماه ۱۳۹۰

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **ابوالقاسم شم آبادی** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۰۶۵۰۱۵۲۰۰ در رشته حقوق عمومی که در تاریخ ۱۳۹۰/۰۴/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان: **اصل حاکمیت قانون و تاثیر آن بر قوای سه گانه با تاکید بر قوه قضائیه** باکسب نمره ۱۶.۵۰ و درجه **بسیار خوب** دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم.

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

ابوالقاسم شم آبادی

تاریخ و امضاء:

باسمه تعالی

در تاریخ: ۹۰/۰۴/۳۰

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای **ابوالقاسم شم آبادی** از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره **۱۶.۵** به **حروف شانزده و نیم** و با **درجه بسیار خوب** مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما:

چکیده

از آنجایی که آرمان اصلی اصل حاکمیت قانون، چارچوب‌بندی قوای حکومتی و تضمین حقوق افراد است؛ بیشترین تأثیر را بر قوای سه گانه در یک کشور می‌گذارد و مانع استبداد و خودکامگی می‌شود. پژوهش حاضر کوششی است در راستای تبیین «دولت» و «قانون» و بیان ارتباط آن‌ها با یکدیگر در اصل حاکمیت قانون. امروزه در بسیاری از کشورها به این اصل پرداخته شده و مبانی آن در قانون اساسی کشورمان آمده است.

هدف اصلی این پژوهش چارچوب‌بندی قوه قضائیه در راستای حاکمیت قانون و تضمین حقوق افراد است. در این راستا این پژوهش به چهار فصل تقسیم شده است که در فصل اول به تعاریف، پیشینه و مبانی آن پرداخته شده و در فصل دوم و سوم تأثیر این اصل بر قوای مجریه و مقننه بررسی شده و در آخرین فصل تأثیر این اصل بر قوه قضائیه مورد مطالعه قرار گرفته است. و در آخر به این نتیجه می‌رسیم که اصل حاکمیت قانون بر قوای سه گانه مخصوصاً قوه قضائیه تأثیر گذاشته و آنها را چارچوب‌بندی می‌کند و در نهایت این اصل حقوق افراد را تضمین می‌کند و در رابطه با نظام جمهوری اسلامی ایران این اصل به صورت کامل رعایت نمی‌شود.

واژگان کلیدی: حاکمیت قانون، قوای سه گانه، قوه مجریه، قوه مقننه، قوه قضائیه

فهرست

- مقدمه ۱
- فصل اول : کلیات مربوط به حاکمیت قانون ۵
- گفتار اول : تعریف و پیشینه حاکمیت قانون ۶
- بند اول : تعریف حاکمیت قانون ۸
- بند دوم : پیشینه حاکمیت قانون ۹
- الف : حاکمیت قانون تا قرون وسطی ۱۱
- ب : حاکمیت قانون بعد از قرون وسطی ۱۲
- گفتار دوم : برداشت ها درباره حاکمیت قانون ۱۴
- بند اول : برداشت شکلی درباره حاکمیت قانون ۱۵
- الف : حاکمیت قانون در برداشت شکلی ۱۵
- ب : ویژگی های ذاتی قانون ۱۶
- ۱- عام بودن قانون ۱۶
- ۲- امری بودن قانون ۱۷
- ۳- علنی بودن ۱۷
- ۴- انتشار قوانین ۱۷
- ۵- واضح و معطوف به آینده بودن قانون ۱۷

- ۱۸..... ۶- تصویب مراجع ذیصلاح
- ۱۸..... بند دوم: برداشت ماهوی درباره حاکمیت قانون
- ۱۹..... الف: حق های فردی
- ۲۰..... ب: دموکراسی و حاکمیت ماهوی قانون
- ۲۱..... ج: ویژگی های عرضی قانون
- ۲۱..... ۱- پاسخگوی نیازهای
- ۲۱..... ۲- منعکس کننده نظر اکثریت
- ۲۲..... ۳- تأمین کننده منفعت عموم
- ۲۳..... ۴- منطبق با اخلاق
- ۲۳..... ۵- معطوف به عدالت
- ۲۳..... ۶- مستمر
- ۲۴..... ۷- کارآمد
- ۲۴..... ۸- انجام شدنی و پیشرو
- ۲۵..... گفتار سوم: مبانی حاکمیت قانون
- ۲۵..... بند اول: آزادی
- ۲۵..... الف: حاکمیت قانون و رابطه نظم و آزادی
- ۲۷..... ب: بررسی دیدگاه «هایک»
- ۲۸..... بند دوم: حقوق بشر

- الف : حاکمیت قانون و اصل عدالت طبیعی ۲۹
- ب : حاکمیت قانون و محدودیت حقوق و آزادی ها ۳۰
- بند سوم : برابری ۳۳
- الف : برابری شکلی ۳۴
- ب : برابری ماهوی ۳۶
- فصل دوم: حاکمیت قانون و تأثیر آن بر قوه مجریه ۳۶**
- گفتار اول: حاکمیت قانون و اندیشه تفکیک و مهار قدرت ۳۶
- بند اول: حاکمیت قانون و بنیاد تئوریک نظریه تفکیک قوا ۳۸
- بند دوم: حاکمیت قانون و مهار قدرت ۳۹
- گفتار دوم: حاکمیت قانون و محدودسازی اقتدار قوه مجریه ۴۰
- بند اول: حاکمیت قانون و قدرت خودسرانه ۴۱
- بند دوم: حاکمیت قانون و اختیارات گزینشی ۴۴
- گفتار سوم: حاکمیت قانون و قوه مجریه جمهوری اسلامی ایران ۴۶
- بند اول: رهبری و حاکمیت قانون در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۴۷
- الف: شرایط و صفات رهبری ۴۸
- ب: مسئولیت های رهبری ۴۹
- ۱- مسئولیت سیاسی ۴۹
- ۲- مسئولیت مالی و حقوقی ۴۹

- بند دوم: رئیس جمهور و حاکمیت قانون در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۵۰
- الف: شرایط انتخاب رئیس جمهور ۵۱
- ب: مسئولیت های رئیس جمهور ۵۲
- بند سوم: وزیران و حاکمیت قانون در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۵۳
- فصل سوم: حاکمیت قانون و تأثیر آن بر قوه مقننه ۵۶**
- گفتار اول: حاکمیت قانون و ضرورت محدودیت قوه مقننه ۵۸
- بند اول: حاکمیت قانون و حاکمیت قوه مقننه و قانون اساسی در آمریکا و انگلستان ۵۹
- الف: برتری قانون اساسی در آمریکا ۶۰
- ب: برتری پارلمان در انگلستان ۶۱
- بند دوم: حاکمیت قانون و تغییر نگرش به محدودیت قوه مقننه ۶۱
- گفتار دوم: حاکمیت قانون و طرق محدودیت قوه مقننه ۶۲
- بند اول: عرف و قانون طبیعی ۶۳
- الف: عرف ۶۳
- ب: قانون طبیعی ۶۴
- بند دوم: محدودیت های قانونی و وجود مجلس دوم ۶۴
- الف: محدودیت های قانونی ۶۵
- ب: وجود مجلس دوم ۶۵
- گفتار سوم: حاکمیت قانون و قوه مقننه جمهوری اسلامی ایران ۶۶

- بند اول: نظارت بر مصوبات مجلس شورای اسلامی ۶۷
- الف: ضرورت تطبیق قوانین مصوب مجلس با شرع و قانون اساسی ۶۸
- ب: نظارت شورای نگهبان بر مصوبات مجلس ۶۹
- ج: امضای مصوبات مجلس شورای اسلامی توسط رئیس جمهور ۷۰
- د: انتشار قوانین ۷۰
- بند دوم: موانع حقوقی تحقق حاکمیت قانون در قوه مقننه جمهوری اسلامی ایران ۷۱
- الف: مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام ۷۲
- ب: شورای عالی امنیت ملی ۷۳
- ج: شورای عالی انقلاب فرهنگی ۷۴
- فصل چهارم: حاکمیت قانون و تأثیر آن بر قوه قضائیه ۷۵**
- گفتار اول: حاکمیت قانون و جایگاه قوه قضائیه ۷۷
- بند اول: برداشت ها درباره قوه قضائیه ۷۷
- الف: برداشت قوای دوگانه ۷۸
- ب: برداشت قوای سه گانه ۷۹
- بند دوم: موقعیت قوه قضائیه ۷۹
- الف: خطیر بودن امر قضا ۸۰
- ب: در خطر بودن قضات ۸۱
- گفتار دوم: استقلال قضایی و حاکمیت قانون ۸۱

- بند اول: استقلال قضایی و استقلال قضات ۸۲
- بند دوم: استقلال قضایی و استقلال دستگاه قضایی ۸۳
- گفتار سوم: کنترل قضایی و حاکمیت قانون ۸۴
- بند اول: مدل های کنترل قضایی ۸۵
- بند دوم: نقش کنترل قضایی در برقراری نظم حقوقی و حاکمیت قانون ۸۶
- الف: توجیه دموکراتیک ۸۶
- ب: توجیه حق - محور ۸۷
- گفتار چهارم: حاکمیت قانون و محدودسازی اقتدار قوه قضائیه ۸۷
- بند اول: اصل عدالت طبیعی و انصاف رویه ای ۸۸
- الف: اصول عدالت و انصاف رویه ای ۸۹
- ب: مزایای عدالت و انصاف رویه ای ۹۰
- بند دوم: اصول قانونی محدود کننده ۹۰
- الف: اصل قانونی بودن جرم و مجازات ها ۹۱
- ب: اصل تعقیب و دستگیری قانونی ۹۲
- ۱- کشف جرم و تعقیب و دستگیری قانونی ۹۳
- ۲- تسریع در تفهیم اتهام ۹۳
- ۳- تشکیل پرونده و فراهم کردن مقدمات محاکمه در اسرع وقت ۹۳
- ج: محاکمه ی عادلانه ۹۳

- گفتار پنجم: حاکمیت قانون و قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران ۹۴
- بند اول: استقلال قضائی و حاکمیت قانون در جمهوری اسلامی ایران ۹۵
- الف: استقلال تشکیلاتی ۹۶
- ب: استقلال قاضی ۹۷
- بند دوم: حاکمیت قانون و محدودسازی اقتدار قوه قضائیه در جمهوری اسلامی ایران ۹۹
- الف: ضمانت اجرای حقوقی ۹۹
- ۱- نقش دیوان عالی کشور در نظارت بر دادگاه ها ۱۰۰
- ۲- نقش دیوان عدالت اداری در بررسی مصوبات قوه قضائیه ۱۰۰
- ۳- تبعیت رئیس قوه قضائیه از قانون ۱۰۱
- ۴- علنی بودن دادرسی ها و مسئولیت مدنی قضات ۱۰۲
- ب: ضمانت اجرای سیاسی ۱۰۳
- ۱- اخطار کتبی رئیس جمهور به رئیس قوه قضائیه در خصوص اجرای قانون اساسی ۱۰۴
- ۲- حق تحقیق و تفحص مجلس شورای اسلامی و کمیسیون اصل نود قانون اساسی
در خصوص قوه قضائیه ۱۰۴
- ۳- نقش سازمان بازرسی کل کشور در مورد قوه قضائیه ۱۰۵
- نتیجه ۱۰۷
- منابع ۱۱۱

الف - بیان مسأله

نظریه حاکمیت قانون، به عنوان یک اصل و حتی ارزش سیاسی و حقوقی، در واکنش به حکومت های فردی، خودکامه و استبدادی و به منظور سوء استفاده از قدرت سیاسی و ممنوع ساختن و جلوگیری از اتخاذ تصمیمات و اقدامات خودسرانه از سوی حاکمان، تحدید قدرت سیاسی را ضروری ساخت. از سوی دیگر، حاکمیت قانون به عنوان یک اصل بنیادین که سنگ زیرین روابط بین دولت و شهروندان به شمار می آید و به عنوان یکی از مهم ترین ارکان «حکمرانی خوب» محسوب می شود دارای ارزش جهان شمول بوده، به طوری که سنگ محک برای ارزیابی نظام های سیاسی و حقوقی شده است. مبنای اصل حاکمیت قانون بر این است که قوای حاکم طبق قانون حکومت کرده و از خودسری بپرهیزند تا حقوق افراد نه تنها تضییع نشده بلکه به عنوان یک هدف متعالی تأمین شود.

از طرفی، قوای حاکم در یک کشور که شامل مجریه، مقننه و قضائیه بوده و به اعمال قدرت در یک کشور می پردازند اگر چارچوب بندی نشوند و خودسرانه و دلخواهی عمل کنند، مسلماً حقوق افراد تضییع شده و استبداد و خودکامگی در آن کشور جاری خواهد شد و زمینه ظلم و فساد فراهم می گردد. پس لازم است که اعمال این قوا طبق قانون باشد. با این اصل، قانون حاکمیت خود را بر قوا تحمیل کرده و تأثیر خود که چهارچوب بندی قوای حکومتی طبق قانون می باشد را بر این قوا می گذارد. از سوی دیگر با توجه به اینکه قوه قضائیه به عنوان یک نهاد قضائی که ضامن اجرای عدالت و احقاق حق مردم می باشد، نهادی است که اولاً باید استقلال داشته باشد و ثانیاً کاملاً در چارچوب قانون به انجام وظیفه پردازد و خطیر بودن این امر به روشنی احساس می شود. لذا ضمن تحلیل مطالب پیش گفته به بررسی بیشتر تأثیرات اصل حاکمیت قانون بر قوه قضائیه می پردازیم.

در ضمن لازم به ذکر است که در این تحقیق به بررسی وضعیت اصل حاکمیت قانون در ایران هم اشاره ای خواهیم داشت.

ب- ضرورت پژوهش

ضرورت انجام این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که اصل حاکمیت قانون از مباحث مهمی است که در ادبیات سیاسی، حقوقی مطرح بوده و تأثیرات آن بر قوای سه‌گانه می‌تواند حکومت قانونمداری را ایجاد نماید. در واقع وجود قوای سه‌گانه در یک کشور و قانونمندی آن مانع خودکامگی خواهد شد و در نهایت حقوق افراد تضمین می‌گردد و این ضرورت در رابطه با نهاد قوه قضائیه که مسئول تحقق عدالت می‌باشد بیشتر نمود پیدا می‌کند.

ج- سؤالات

۱- سؤالات اصلی

- اصل حاکمیت قانون چیست و تأثیر آن بر قوه مجریه و مقننه چه می‌باشد؟
- اصل حاکمیت قانون چگونه بر قوه قضائیه تأثیر گذارده و آن را چارچوب‌بندی می‌کند؟

۲- سؤالات فرعی

- چه برداشت‌ها و مبانی‌ای درباره اصل حاکمیت قانون وجود دارد؟
- رابطه استقلال قضایی با اصل حاکمیت قانون چیست؟
- آیا اصل حاکمیت قانون بر قوه قضائیه ایران هم تأثیری داشته است؟

د- فرضیه

اصل حاکمیت قانون قوای سه‌گانه را چارچوب‌بندی کرده و خاصه با تأثیری که بر قوه قضائیه می‌گذارد مانع تضییع حقوق افراد می‌شود و مطابق این اصل قانون بر دولت حاکم است و دولت با قانون حکومت می‌کند. در نظام جمهوری اسلامی ایران نیز اصل حاکمیت قانون بر قوا تأثیرگذار بوده، اما با وجود برخی دلایل این اصل بطور کامل رعایت نمی‌گردد.

ه - اهداف پژوهش

اصل حاکمیت قانون در برابر حکومت خودکامه قرار می‌گیرد. و هدف آن تضمین حقوق افراد است. در این راستا هدف اصلی پژوهش این است که ضمن بررسی موضوع مربوط به تعاریف و مبانی و برداشت‌های حاکمیت قانون به تأثیر این اصل بر قوای سه گانه اقدام نماید.

در کنار این اهداف می‌توان به اهدافی دیگر نیز اشاره کرد:

- چگونگی محدودسازی اقتدار قوه مجریه، مقننه و مخصوصاً قوه قضائیه

- وضعیت اصل حاکمیت قانون در قوای سه گانه جمهوری اسلامی ایران

و- روش تحقیق

با استفاده از مدل ترکیبی؛ توصیفی و تحلیلی به مطالعه موضوع پرداخته و جهت بررسی مسأله، فرضیه و پرسش‌های پژوهش با استفاده از روش کتابخانه‌ای و از طریق منابع مکتوب نظیر کتب، مقالات، پایان‌نامه‌ها، پژوهش‌ها، قوانین و مقررات و اینترنت به این امر اقدام نموده‌ام.

ز- روش جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات

جمع‌آوری اطلاعات از طریق بررسی کتب، مقالات و پایان‌نامه‌ها، از طریق مراجعه به کتابخانه، مراکز پژوهشی و اینترنت انجام شده و سپس پردازش داده‌ها و اطلاعات گردآوری شده با استفاده از بهینه، استدلالی و عقلی برای ارائه‌ی مطالب و نتایج پژوهش مرتبط مورد توجه قرار گرفته است. فهرست جامع منابع مذکور در قسمت فهرست منابع در آخر پژوهش آمده است.

ک- پیشینه ی پژوهش

با توجه به اینکه موضوعی که برای پایان نامه انتخاب شده است اصل حاکمیت قانون و تاثیر آن بر قوای سه گانه می باشد پس از بررسی های به عمل آمده در خصوص سابقه و پیشینه ی پژوهش حاضر مشخص گردید در این زمینه منابعی به زبان فارسی وجود دارد. اما در آنها به ایران کمتر پرداخته شده بود. سعی خواهد شد که در این پژوهش، این موضوع به صورت مفصل تری بررسی گردد.

ل- مشکلات پژوهش

مهمترین مشکل پژوهش پیش رو کمبود منابع مورد نیاز برای جمع آوری اطلاعات در مورد ایران بود که کار محقق را برای دسترسی به مطالب دشوار گردانید. که با مدد از حضرت باری تعالی ، اقدام به انجام این پژوهش نمودم.

م- سازماندهی پژوهش

این پژوهش در چهار فصل تدوین گردیده است: در فصل اول به کلیات و مفاهیمی از حاکمیت قانون پرداخته شده است. در فصل دوم اصل حاکمیت قانون و تاثیر آن بر قوه مجریه بررسی و اشاره ای هم به ایران شده است. در فصل سوم به اصل حاکمیت قانون و تاثیر آن بر قوه مقننه پرداخته شده که در درون این فصل ضرورت و طرق محدودیت قوه مقننه بررسی شده است و در فصل چهارم که تاکید این پژوهش می باشد به مواردی همچون جایگاه قوه قضائیه، استقلال قضائی، کنترل قضائی و ارتباط آنها با حاکمیت قانون و در پایان این فصل حاکمیت قانون در قوه قضائیه ایران بررسی شده است.

فصل اول:

کلیات مربوط به حاکمیت قانون

اصل حاکمیت قانون^۱ از اصول بنیادین حقوق عمومی است به نحوی که فقدان آن حقوق عمومی به مفهوم امروزی را بی معنی می سازد. اقتضای حاکمیت قانون آن است که رفتار و تصمیمات دستگاه های حکومتی و مامورین آن ها در قالب و چهارچوب بندی از پیش تعیین شده ای به عنوان قانون صورت بگیرد و اداره امور جامعه و دستگاه های دولتی تابع امیال شخصی و خواست شخصی مقامات نباشد.^۲ اصل حاکمیت قانون در پی آن است که چگونه می توان حقوق و آزادی های افراد را تضمین کرد؛ این کوشش سبب شده است که نظریات و تعاریف متعددی از حاکمیت قانون شود و چگونگی سیر آن از دیر زمان تا به امروز مورد بررسی قرار گیرد و برداشت هایی از حاکمیت قانون را مطرح سازد که گروهی آن را صرف «قانونیت» بدانند و گروهی دیگر معیارهای اخلاقی، اصول حقوق طبیعی و عدالت را هم در نظر بگیرند. در رابطه با مبانی حاکمیت قانون مباحث مربوط به ارتباط عدالت طبیعی و حاکمیت قانون و آزادی و نسبت آن با حاکمیت قانون و نظریات «هایک»^۳ و «دورکین»^۴ و همچنین برابری شکلی و ماهوی مطرح می باشد. حاکمیت قانون ابعادی گوناگون دارد و تفاوت نظریه پردازان برخاسته از تاکید هر یک از آن ها بر بعدی خاص است، اما تمامی ابعاد دربردارنده این نکته است که معیارهای رفتار برای همه «از جمله قدرتمندترین افراد» الزام آور است، اجرای قانون باید با معنای آن بخواند، قوانین باید رسماً اعلام شوند، زبان آن ها واضح و شفاف بوده و پیروی از قوانین نباید ناممکن باشد.^۵

بنابراین مباحث مورد بحث این فصل در گفتار اول، تعریف و پیشینه حاکمیت قانون، در گفتار دوم، برداشت هایی که از حاکمیت قانون مطرح می باشد و در نهایت در گفتار سوم به مبانی حاکمیت قانون خواهیم پرداخت.

گفتار اول: تعریف و پیشینه حاکمیت قانون

اصل حاکمیت قانون یکی از اصول مهم حقوق عمومی است. این بدان معنا است که هر گونه استفاده خودسرانه از قدرت ممنوع است و بر این امر تاکید دارد که قانون باید در تمام جوانب و برای همه به یک نحو یک میزان

۱ - Rule of law

۲ - امامی ، محمد و استوار سنگری ، کوروش ، حقوق اداری ، « تهران ، انتشارات میزان ، چاپ اول ، سال ۱۳۹۱ » ، صص ۱۳۱-۱۳۰.

۳ - فریدریش فون هایک (F.A.von hayek- ۱۸۹۹-۱۹۹۲) فیلسوف و اقتصاددان نئولیبرال اتریشی .

۴ - R.Dowrkin

۵ - بیکس ، برایان ، فرهنگ نظریه حقوقی ، ترجمه محمد راسخ ، « تهران: نشر نی ، چاپ اول ، سال ۱۳۸۹ » ، صص ۱۵۶.